

Drobni producenci rolni a bezpieczeństwo żywnościowe

Małgorzata Tracz, posłanka na Sejm RP

Debata "Fermy przemysłowe - perspektywy"
27.05.2024, Polski Klub Ekologiczny

Art. 23. Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej Gospodarstwo rodzinne jako podstawa ustroju rolnego

Podstawą ustroju rolnego państwa jest gospodarstwo rodzinne. Zasada ta nie narusza postanowień art. 21 (zasada ochrony własności) i art. 22 (zasada wolności gospodarczej).

Cele Zrównoważonego Rozwoju

Cel 2: Wyeliminować głód, osiągnąć bezpieczeństwo żywnościowe i lepsze odżywianie oraz promować zrównoważone rolnictwo

2.4 Do 2030 roku utworzyć systemy zrównoważonej produkcji żywności oraz wdrożyć praktyki odpornego rolnictwa mające zwiększyć wydajność i produkcję, podtrzymywać ekosystemy, wzmocnić zdolność przystosowania się do zmian klimatycznych, ekstremalnych zjawisk pogodowych, suszy, powodzi i innych katastrof, a także mające stopniowo poprawiać jakość gleby i gruntów.

Strategia „Od pola do stołu”

Komisja przedstawiła strategię „Od pola do stołu” w maju 2020 r. jako jedno z kluczowych działań w ramach europejskiego zielonego Ładu. Strategia ma przyczynić się do osiągnięcia neutralności klimatycznej do 2050 r., a jednocześnie zmienić obecny unijny system żywnościowy w model zrównoważony.

Bezpieczeństwo żywnościowe jest priorytetem, jednak strategia ma również:

- ▶ zapewnić - w ramach możliwości planety - wystarczającą podaż niedrogiej i pełnowartościowej żywności
- ▶ zmniejszyć o połowę korzystanie z pestycydów i nawozów oraz sprzedaż środków antydebielnych
- ▶ zwiększyć ilość gruntów przeznaczanych na rolnictwo ekologiczne
- ▶ propagować bardziej zrównoważoną konsumpcję żywności i zdrowe odżywianie
- ▶ ograniczyć straty żywności i jej marnotrawienie
- ▶ przeciwdziałać fałszowaniu żywności w łańcuchu dostaw
- ▶ poprawić dobrostan zwierząt.

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020 (PSR 2020)

W porównaniu z wynikami PSR 2010, dane uzyskane w PSR 2020 wskazują na:

- ▶ utrzymującą się tendencję zmniejszania się liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni ogólnej oraz użytków rolnych (odpowiednio z 11,26 ha do 12,65 ha oraz z 9,85 ha do 11,35 ha). W porównaniu do 2010 r. **liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o ok. 192 tys. (o 12,7%)**. Było to spowodowane spadkiem liczby gospodarstw w grupach obszarowych użytków rolnych od 1 do 20 ha. Najgłębszy spadek dotyczył grupy obszarowej 1-2 ha (o ok. 18%) oraz 5-10 ha (o ponad 16%);
- ▶ nieznaczne zmniejszenie liczby gospodarstw ekologicznych. Ich udział w liczbie gospodarstw rolnych ogółem stanowi zaledwie 1,4%. **Produkcję ekologiczną prowadziły przede wszystkim gospodarstwa duże**, co znalazło odzwierciedlenie w średniej wielkości użytków rolnych przypadającej na 1 gospodarstwo stosujące ekologiczne metody produkcji wynoszącej ponad 52 hektary;

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020 (PSR 2020)

- ▶ **znaczne zmniejszenie (o 36,9%) liczby gospodarstw prowadzących chów i hodowlę zwierząt gospodarskich**, których udział w ogólnej liczbie gospodarstw obniżył się do poziomu ok. 44%. Jednocześnie **nastąpił wzrost obsady zwierząt na 1 ha użytków rolnych** w gospodarstwach utrzymujących podstawowe gatunki zwierząt gospodarskich, potwierdzając intensyfikację chowu zwierząt gospodarskich;
- ▶ **spadek liczby gospodarstw rolnych utrzymujących bydło**, co przy zwiększeniu stanu pogłowia bydła ogółem, skutkowało podwojeniem przeciętnej w kraju obsady bydła przypadającej na 1 gospodarstwo prowadzące chów tego gatunku do poziomu 23 sztuk;
- ▶ **wyraźne zmniejszenie odsetka gospodarstw rolnych utrzymujących krowy mleczne**, przy jednoczesnym spadku pogłowia krów mlecznych i wzroście wydajności mleka od jednej krowy, co świadczy o intensyfikacji produkcji mleka;

Wyniki Powszechnego Spisu Rolnego 2020 (PSR 2020)

- ▶ wzrost zainteresowania rolników produkcją **bydła rzeźnego**. Wzrosła liczba gospodarstw utrzymujących krowy pozostałe oraz wzrósł udział tych krów w strukturze stada;
- ▶ **zmniejszenie pogłowia świń** (o 26,9%), przy dużym spadku liczby gospodarstw rolnych, które je utrzymywały. Obsada świń na 1 gospodarstwo utrzymujące ten gatunek znacznie wzrosła i wyniosła 131 sztuk;
- ▶ **wzrost pogłowia drobiu** (o 29,6%), w tym największy w grupie indyków i brojlerów kurzych, przy jednoczesnym spadku liczby gospodarstw zajmujących się tą produkcją, co oznacza większą skalę chowu drobiu w gospodarstwach rolnych. Zapewnia to naszemu krajowi pozycję największego producenta drobiu w Europie;

Główne problemy drobnych producentów rolnych

- ▶ Silna dominacja rynku przez agropresiębiorstwa wielkopowierzchniowe oraz farmy przemysłowe:
 - ▶ dominacja finansowa,
 - ▶ dominacja marketingowa,
 - ▶ dominacja w łańcuchu dostaw;
- ▶ Niekorzystny dla małych gospodarstw system płatności ze wspólnej Polityki Rolnej transferujący pieniądze do największych producentów;
- ▶ Brak systemowego wsparcia dla produktów żywności roślinnej oraz ekologicznej w zakresie promocji oraz zapewnienia stabilności finansowej poprzez zamówienia publiczne;
- ▶ Dominacja sklepów wielkopowierzchniowych i dyskontów w sprzedaży produktów spożywczych.

Dostawy bezpośrednie i sprzedaż bezpośrednia

Obecnie w Polsce produkcja żywności w gospodarstwach rolnych i wprowadzanie jej na rynek na małą skalę, może odbywać się w ramach następujących form działalności:

- ▶ dostawy bezpośrednie,
- ▶ sprzedaż bezpośrednia,
- ▶ rolniczy handel detaliczny (RHD),
- ▶ działalność marginalna, ograniczona i lokalna (MOL).

Dodatkowo, rolnicy mogą prowadzić ubój zwierząt w tzw. „rzeźniach rolniczych”, tj. rzeźniach o małej zdolności produkcyjnej, które znajdują się na terenie gospodarstw.

Dostawy bezpośrednie i sprzedaż bezpośrednia - bariery

- ▶ brak w wiedzy;
- ▶ brak systemowego wsparcia w łączeniu w pary dostawca-odbiorca;
- ▶ brak lokalizacji do sprzedaży bezpośredniej (targowisk);
- ▶ brak promocji (wytwarzanie popytu);
- ▶ bariery administracyjne w rozpoczęciu działalności;
- ▶ niewydolna administracji w zakresie bezpieczeństwa żywności (Inspekcja Sanitarna i Inspekcja Weterynaryjna);
- ▶ brak kapitału na rozpoczęcie de facto samodzielnej działalności gospodarczej.

Zielone zamówienia publiczne dla dostaw bezpośrednich

Zielone zamówienia publiczne preferujące rodzinne gospodarstwa rolne i ekologiczne z najbliższej okolicy na dostarczanie żywności do stołówek w publicznych placówkach opieki nad dziećmi, oświatowych oraz szpitalach, jako sposób na tworzenie stabilnych podstaw finansowych dla dostaw bezpośrednich.

Targowiska do sprzedaży bezpośredniej

Budowa nowych lokalnych targowisk przeznaczonych do sprzedaży bezpośredniej w miastach powiatowych oraz miastach na prawach powiatu (brak takich miejsc w największych miastach, typowe dla „Polski Powiatowej”).

Sieciowanie odbiorców i dostawców

Potrzeba stworzenia platformy pomiędzy gospodarstwami rodzinnymi a potencjalnymi odbiorcami ich produktów w najbliższej okolicy - gastronomią, sklepami spożywczymi.

Fundusz na
rzecz żywności
pochodzenia
roślinnego

Co sprzyja drastycznemu rozwojowi ferm przemysłowych?

- ▶ Zapisy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym:
 - ▶ Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego na terenach wiejskich.
 - ▶ Możliwość budowy ferm przemysłowych na podstawie decyzji o warunkach zabudowy (tzw. WZ-tki).
- ▶ Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie:
 - ▶ Bardzo wysokie progi DJP, od których obowiązkowe jest sporządzenie raportu o oddziaływaniu na środowisko oraz wydanie decyzji środowiskowej.
 - ▶ Wadliwość całego systemu oceny oddziaływania na środowisko, gdzie inwestor zleca i opłaca sporządzenie raportu o oddziaływanie na środowisko.

Jak prawnie ograniczyć rozwój ferm przemysłowych?

- ▶ Wprowadzenie ustawowego **moratorium** na budowę nowych ferm do czasu wprowadzenia nowych regulacji - mało prawdopodobne, bo trafi do Trybunału Konstytucyjnego jako naruszające konstytucyjną swobodę działalności gospodarczej
- ▶ Uchwalenie **ustawy odległościowej** dla ferm przemysłowych:
 - ▶ Wymóg uwzględnienia fermy przemysłowej w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, tak jak w przypadku elektrowni wiatrowych.
 - ▶ Wprowadzenie minimalnej odległości 3 km (obszar zapowietrzony) od zabudowań mieszkalnych, budynków użyteczności publicznej, form ochrony przyrody oraz innych ferm przemysłowych.
- ▶ Ustawa o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie:
 - ▶ **Rozważyć inny sposób sporządzania raportów środowiskowych**, np. inwestor płaci za raport o oddziaływaniu na środowisko, ale zleca jego sporządzenie organ gminy np. w formie przetargu.

Dziękuję za uwagę!